

ESTRADA
Dora:
Zagreb »glumi«
Opatiju

str. 28

SIMPOZIJ O JEZIKU
Što govore
glasovi
političara

str. 26

FILM

Dva Oscara
za deset
glumica

str. 27

ZA OVOGODIŠNJI ZAGREBAČKI »FAŠNIK« MUZEJ GRADA ZAGREBA DOSTOJNO ĆE SE I PRIGODNO PRIPREMITI

MARINA TENŽERA

Diljem Globusa – od Bra- zila, Venecije i srednje Europe – traje vrijeme karnevala, doba kada pokušava- mo neutiješni zaboraviti tko smo, ispratiti zimu i pročišćeni ući u novo proljetno doba.

Karneval vuče korijene još od davnih Saturnalija drevnoga Rima. Tom se drevnom svetko- vinom obilježavala se izgradnja Saturnova hrama na Rim- skom forumu, započetog pod Tarkvinijem Oholim, a završe- nim 263. prije Krista pod Titom Largijem. Saturnalijama, pret- postavlja se, korijeni sežu još u ratarske običaje s kraja zime, kad su ljudi, odjeveni u magij- ske kože, »dizali buku i larnu da bi otjerali zloduhe zime«.

Kao što se u mraku povijesti ne mogu razaznati početci karnevalskih običaja, tako je dvojbeno i podrijetlo njihova naziva. Izraz karneval, po ne- kima, potječe od *carne vale* (okani se mesa), s čime se veže i slavenski naziv – mesopust. Taj naziv zapravo ne podsjeća na karnevalske običaje, već na korizmeni post, koji im slijedi. Vrlo česta je teorija podrijetla imena od *carrus navalis* (brod na kotačima vučen za rimskih svetkovina). Hrvatski naziv – poklade, izveden je od drev- nog glagola *klasti*. Taj je naziv označavao vrijeme poklada, tj. stavljanja obrazina, krinki, maski ili krabulja. Kajkavci imaju za karneval svoj naziv – fašnik, kojeg i naš Zagreb pamti od davnina!

U knjizi »Hrvatski karnevali«, Ivan Lozica navodi brojna po- vijesna vrela o zagrebačkom fašniku. Već u najstarijoj knjizi gradskih prihoda i rashoda (1614.–1615.), spominju se poklade, prije svega *Blaževu*, dan u pokladnom razdoblju kad se birao gradski sudac i održava- la redovita sjednica gradske uprave. Pokladni utrak su stari Zagrepčani nazivali *Fašenk*. U 17. i 18. stoljeća gradske vlasti u Zagrebu prirediva- le su javne pokladne priredbe. Pokladno slavije počinjalo je

gozdom koju je gradski sudac priredivao za uglednike uoči blagdana sv. Tri kralja. Gozba je priredivana i na već spome- nuti *Fašenk*. Za pokladni utrak pilo se gradsko vino, a jelo se posebno kupljen *confect* (slatkiš) i *fighe* (suhe smokve). Na Fašenk su stari Zagrepčani igrali i vitešku igru *Prstenek* sličnu sinjskoj alki na kojoj su sudionici nagrađivani darovi- ma. Druga velika karnevalska atrakcija bilo je penjanje na stup s guskom na vrhu. Stup je bio premazan sapunom i uljem, kao i nesretna guska. Penjač koji bi stigao do vrha dobio bi, zna se, gusku.

Muzej poziva: Dodite maskirani!

Svakako, tijekom čitavog 19. i 20. stoljeća tradicija poklada i fašnika živjet će u raznim kra-

LANI CAR, OVE GODINE GRADONAČELNIK AMRUŠ. Ravnatelj Muzeja grada prof. Vinko Ivčić

BISKUPI, CAREVI I STARE DAME ĆEKAJU VAS!

SUŽIVOT MOGUĆ (SAMO) U MAŠKARAMA: Dama, partizan i svećenik... RANKO MARKOVIĆ

Nastavljajući maštovitu muzejsku akciju »Žive slike« od prošle godine, djelatnici Muzeja grada Zagreba kostimirat će se tijekom subote i nedjelje (24. i 25. veljače) u poznate povijesne ličnosti – cara Franju Josipa, Ljudevita Gaja, Belu IV., zagrebačke dame i ljupke kupkačice sa staroga kupališta, ali i partizane, ustaše i oficire Wehrmachta... Uz friške krafne, posjetitelje koji također mogu doći kostimirani (!), očekuje i sjajna izložba maski – radova malšana iz Zagreba i Samobora

jevima Hrvatske s većim ili manjim intenzitetom. Revija »Svijet«, redovito je od 1926. izvještavala sa zagrebačkih fašničkih zabava i balova, naroči- to popularnih u »elitnom druš- tvu« zagrebačkog hotela »Es- planade« ili u Novinarskom domu. Što se današnjeg »fašni- ka« tiče, nažalost, zbog »finan- cijskih razloga« propala je sjaj- na ideja Slobodana Prosperova Novaka da na zagrebačkom Gornjem gradu svake veljače oživi »fašnik!« Na Zagrepčane, međutim, nije zaboravio Mu- zej grada Zagreba!

Nastavljajući prošlogodišnju akciju, djelatnici Muzeja maskirat će se u »Žive slike«, odno- sno plejadu znamenitih povijes- nih likova iz zagrebačke prošlosti! U stalnom postavu u subotu i nedjelju (24. i 25. veljače) posjetitelje će uz »bes- platan ulaz« i vruće krafne, »dočekati« među ostalima sta- re zagrebačke dame i simpa- tični profesor Balthazar. Ravnatelj muzeja prof. Vinko Ivčić koji je prošle godine pobrao silna priznanja za ulogu mla- dog cara Franje Josipa (koje- mu je frapantno sličan), ove će godine biti kostimiran u za- grebačkog gradonačelnika Milana Amruša (gradonačelnik od 1890. do 1892. i od 1904. do 1910.). Za razliku od tradicio- nalnih maski na Samobors- kom fašniku, kako ističe mu- zejska savjetnica Željka Kolveshi, cilj takvog kostimiranja jest edukativan, a ne samo za- bavan.

Publika u najizravnijem kon- taktu može upoznati prošlost, to jest znamenite povijesne li- kove – od onih iz brončanog doba, preko slavnog kralja Be- le IV., starih zagrebačkih bis- kupa, redovnica (u njihovom se samostanu danas nalazi Muzej grada Zagreba, u Opa- tičkoj 20!) Bit će tu i raznih vojski – od partizana i ustaša, do oficira Wehrmachta...

Slika 900-godišnjeg Zagreba

Za taj povijesni »fašnik« pose- bno je prigodan sam postav MGZ-a kojeg je uredio arhi- tekt Željko Kovačić impresiv- no predočivši 900. godina Za- greba. »Ulicama i trgovima« šetat će i slavne ženske osobe iz Hrvatskog narodnog prepo- roda, grofica Sidonija Erdödy Rubido, Ljudevit Gaj, te ljupke kupkačice sa starogradskog kupališta, a stara zagrebačka pe- kara »Rukavina« isporučivat će posjetiteljima vruće krafne! Sama Željka Kolveshi kostimi- rat će se u putnicu koja stiže na Glavni kolodvor 1892. godi- ne, čekajući fijaker što će je odvesti hotelu »K caru Aus- trianskomu«. Pod rukom će imati slavni gradski vodič – »Kažiput za urođenike i stran- ce« gradskoga vijećnika Adol- fa Hudovskog. »Posebno će iz- nenađenje biti i izložba »Mas- ke« zagrebačkih i samoborskih učenika osnovnih škola. Izložbu će u nedjelju u jutro otvoriti prof. Ivan Vavra, zam- jeničnik Ministra prosvjete i špor- ta.

Dizajnom maski protiv pravila

Iz galerije Sv. Ivan Zelina upućen je poziv dizajnerima da misle i promišljaju maskare, da oblikuju maske, te da se prema maskarama i maskama postave autorski. Rezultat je začudna izložba

Vrijeme maskara i maskenbala tradicionalni je izazov duhovitim ljudima da kroz smijeh promijene svoj pogled na život i stvarnost, da kroz stare običaje progovore o su- vremenosti. Stari sukob dobra i zla, maskarsko tjeranje zime i prizivanje dobre sezone, prerastao je danas u veselu igru komedije i satire, kome- niranje zbilje i šareno ludo obračun- vanje sa svakodnevnim problemima. I dok vesele kolone maskara uve- seljavaju naše gradove, od Rijeke do Cavtata, u Svetom Ivanu Zelini, mala- na istoimena galerija već desetak godina izaziva ponajbolje domaće umjetnike da svojim autorskim maskama pridonesu općoj atmosferi ve- selja.

»Ove godine na izložbu su pozva- ni poznati domaći dizajneri, od onih najuglednijih do apsolutenata dizajna čije maske publika može vidjeti u na- šem galerijskom prostoru od 25. veljače«, kaže Jana Žiljak, autorica izložbe, postava i kataloga izložbe. »Ugodno smo iznenađeni odazivom, jer praktično svi pozvani su se i odazvali, a izložba je jednostavno odraz njihove mašte i znanja«.

Ako spomenemo da će svoje di- zajnirane maske izložiti primjerice Željko Borčić, Boris Ljubičić, Bruketa i Žinić, Dado Kovačević i mnogi drugi

ugledni domaći dizajneri, njih ukup- no 26, postaje jasno da je izložba u galeriji Sv. Ivan Zelina pun pogodak. A ideja se razvila još od 1974. godi- ne kad je u sklopu zagrebačke gale- rije Studentskog centra izveo svoju akciju Željko Borčić, tada s maska- ma poznatih ličnosti.

Današnji rezultat njegove ondaš- nje akcije začudan je svijet dizajner- skih ideja i autorske različitosti, gdje jednaku pozornost mogu izazvati u maske preoblikovane papirnate vre- čice Jane Žiljak, do kolorističke igre sa ženskim licem Morane Zubak... Rekli bismo, koliko autora, toliko ra- zličitih pristupa i rješenja jednog za- datka.

O tome, u predgovoru kataloga, progovara povjesničarka umjetnosti Branka Hlevnjak: »Ove godine dizaj- nerima je upućen poziv da misle i promišljaju maskare, da oblikuju maske ili da oblikovanjem »izgraju« poznata pravila, sheme, skrivalice te da se prema maskarama i maskama postave autorski. Izazov je velik, od- govori zanimljivi. Iako nitko nije po- stavio pravila, mnogi se autori bave oblikovanjem maski kao povijesno- futurističkom likovnošću, kao stvar- nom i simboličnom kostimografijom, koja sadrži svoje smislive, ljepote i duhovite poruke...« (J. Lić)

MASKE

TRADICIJA I DIZAJN: Maske sa zelinske izložbe

»TELETUBBIESI« DONOSE BOGATSTVO

Majka Tinky Winkyja zarađuje milijune

Dok djeca uživaju gledajući na televiziji sve popularnije »Teletubbies«, odraslima se, pak, daje na znanje i ravnanje da je njihova kreatorica Anne Wood, upra- vo na toj dječjoj seriji dosad već zaradila oko 30 milijuna kuna. Stvoriteljica nesvakidašnjih likova čije brojne zgode, ali i imena kao što su Dipsy, Laa-Laa, Po te Tinky Winky redovito uveseljavaju mali- šane, u protekle je dvije godine, naime, svoje uratke za djecu us- pjela prodati u više od 90 država širom svijeta, istodobno ih prev- evoši i na 36 stranih jezika.

Međutim, osim silnoga bogat- stva, planetarni uspjeh »Teletub- bies-a« donio je Anne Wood i neke neželjene popratne pojave. Sto-

ga, iako ona može na svome primjeru potvrditi da se djecu ite- kako isplati zabavljati, neka je o tome nitko i ne pokušava pripuniti. Naime, Anne Wood je ovih dana, kako doznaju britanski mediji, odlučila jednostavno ignorirati jav- nost i više ne odgovarati na pi- tanja koja se tiču njezine dječje uspješnice, ali i njezina osobnog života. Tu je odluku na izrazito grub i osoran način novinarima pripočio njezin glasnogovornik Chris Bates. Ako ništa drugo, to barem znači da Anne sada ima dovoljno novca za »kupnju« novo- ga glasnogovornika, ili barem ovom sadašnjem može priuštiti kakav poduži tečaj lijepoga pona- šanja. (A. K. B.)

NOSTALGIJA: Putnica s kraja 19. stoljeća u Zagrebu

ŽIVOTNE RADOSTI: Slavne kupkačice sa Save dobro su došle i u muzej